

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona.
Igyes szám ára 4 fillér.

MEJELNIK BETENKENT EGYSZER:

pénteken és minden törvényhatósági bizottsági közgyűlést követő napon.

A VÁROS

SZERKEZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

Városi könyvnyomda-vállalat
irodájában.Ide küldendők a kéziratok
előfizetési díjával.

KÖZIGAZGATÁSI, KOZMŰVELŐDÉSI ÉS KOZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** * Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

Városi közgyűlés.

Debreczen sz. kir. város törvényhatósága közgyűlést tart június 3-án. A tárgysorozatot a tanács most állítja össze. Mivel ezen a közgyűlésen igen fontos ügyek lesznek elintézendőek, már most felkérjük a bizottsági tag urakat, hogy azon minél számosabban méltóztassanak megjelenni.

A Bocskay-szobor.

Irta: **Koncz Ákos.**

Városunkban már régebben megindult a mozgalom a Bocskay István szobrának felállítására. Ujjabban az eszmét Oláh Károly kulturatanácsos terjesztette a tanács elé és legujabban a jog- és pénzügyi bizottság is foglalkozott a szobor ügyével, első sorban társadalmi uton óhajtván ércbe önteni a nagy Bocskay István nemes alakját, hivatkozván arra, hogy a város házipénztára nincs azon helyzetben, hogy a szobor előállítási költségeinek még hiányzó tetejét részét megadhassa.

Városunk társadalma mindenkor első ott, ahol áll dozni kellett... Fílléréit szívesen adja a kultúra és humanizmus, nemkülönben a kegyetlen célok oltárára. Most sem fog elzártan és meghallja a lelkes szavakat, melyek arra kéri, hogy járuljon a nagy Bocskay szobrának költségeibe. A szobor készen áll és eredetileg a székesfővárost díszíti... Másolata könnyen megszerezhető és ha egybegyűl a szükséges összeg, városunkban is leleplezhetjük annak a férfinnak szobrát, ki a nemzet küzdelmében mindenkor első volt és honszerelmével a szabadság zászlóját fennen lobogtatta. Hajdu vörmege szívéből: Debreczenből nem hiányozhatik a Bocskay szobra és midőn annak felállításán fáradozunk, nem a szabadsághóst tiszteljük meg e gondolat, hanem önmagunkat, bebizonyítván, hogy a Bocskay István emlékezetét tiszteletben tartjuk és mint utódai méltók vagyunk arra, hogy a nehéz napokban vigasztalásunkra, megmentésünkre adta őt az ég kegyelme...

Ő volt egy időben a nemzet lelke... Élő tiltakozás a jogtalan hatalommal szemben... Védője, oltalmazója mindannak, ami magyar, ami nemzeti... Őre a jognak, palládiuma a szabadságnak, világító torony a kétségbeesés éjszakájában... Egy igaz, egy nemes ember, aki egyetlen egy eszmének áldozta életét, aki küzdött a nemzet kincséért: a szabadságért jól tudva, hogy amely nemzet kicsinyhittűleg lemond igazairól, az nem szeretheti vissza azokat sohasem. Dicsősége volt nemzetünknek, aki megérdemli, hogy neve ne csak a történelemben legyen feljegyezve, hanem örök időkre szívünkbe is bevéve...

Korunk ugy is gyöngé és napról-napra nagyobb és nagyobb szükségünk van felemelő példákra, nehogy erőt vegyen rajtunk a kishitűség... Törpe alakok tűnnek fel közéletünk mezején erő és akarat nélkül, egyedül az alsó népszerűséget kezelve és öncélokot hajhászva. Csak a közelemlutban is láttuk, mennyi személt gyülemlét össze a viharban, mennyi árulója akadt a nemzeti ügynek és mily óriási erőfeszítésbe kerül a jobbaknak, megmenteni a megmenthetőt azoktól, kik durva kezekkel orgyilkot szegzhet a nemzet szabadságának.

Ezekre visszagondolva és a bizonytalan jövőbe nézve hadd álljon a Bocskay István szobra, zengő szavakban hirdette azt a nagy munkát, melyet ő a nemzet szabadságának kivívása érdekében végzett... Tanuljunk az ércbe öntött nemzeti hőstől honszerelmet, jogtiszteletet és ragaszkodást ahhoz a földhöz, mely föl, eltakar bennünket... Figyelmeztessen a szobor bennünket időtlen időig arra a nagy igazságra, hogy a gondviselés a legválságosabb időben mindenkort teremtet a nemzet sőhajáiból és könyveiből oly nagy férfiak, akik nemzetünk életét visszaadták. Erre gondolva azonban ne csak az isteni vigyázásban bizzunk rendületlenül, hanem magunk is fáradozzunk azon, hogy szabadsághőseink munkáját ne rongálja idegen hatalom és szarnoki önkény... Szeressük a hazát a béke napjaiban munkás szorgalommal és a vész óráiban alkuvást nem ismerő honszerellemmel.

A szobor pedig álljon miebőbb és hirdesse Bocskay István dicsőségét... Hadd lássa Magyarország koronázatlan királya, alátelintve a hadak utjáról, egy halás népe nem feledte, ércben, kőben és a szívben őrizve emlékezetét, nevének nagyságát...

* *A helyi vasutról. Lapunk egyik számában közöltük a helyi vasutnak a városi tanácshoz intézett átiratát, melyben kijelenti, hogy a tíz perces közlekedést nem vezetheti be, mivel ez nagy és elviselhetetlen üzemi kiadásokat okozna. A városi tanács azonban nem vette tudomásul a felhozott argumentumokat és utasította a helyi vasutat a nyári menetrend beállítására. A helyi vasut ismét átirat jelezve, hogy motorai elromlottak és így csak husz percenként fognak közlekedni a vonatok. A tanács csütörtöki ülésében foglalkozott az ügygel és megbizta a tisztai főügyészt, hogy a helyi vasut engedélykérőát nézze át és az esetben, ha a város jogai a helyi vasut intézkedései által kisebbittetének, haladéktalanul tegye meg a legerélyesebb lépéseket a rend helyreállítására.*

A Hortobágy hasznosítása.

A Hortobágy hasznosítására kiküldött bizottság folyó hó 27-én ülést tartott Kovács József polgármester elnöklésével. Hosszas vita fejlődött ki a kérdés körül. A majdnem két óráig tartó vita eredménye az lett, hogy az ügy tárgyalása a bizottság tíz napra elhalasztotta, hogy a bizottság tagjai a bizottság javaslatát és a Márk Endre indítványát kellőleg tanulmányozhassák.

A tárgyalás egyébiránt a következőképpen folyt le.

Az ülésen jelen voltak: Wesszprémy Zoltán főispán, Kovács József polgármester, Simonffy Imre kir. tanácsos, Vessey Imre főjegyző, Kövendi Domokos, Király Gyula, Vargha Károly tb. tanácsnok, Szentesi János, Kertész István, Bonczik Lajos főszámvévo, Márk Endre, Márton Imre, Magoss György.

Elnökölő polgármester az ülést megnyitotta s kijelentette, hogy az ügy eddig azért nem került tárgyalásra, mert avatáslan kezébe nem akarta a fontos kérdést helyezni. A legutóbbi ülésen Kövendi Domokos indítványát elvén elfogadták.

Márk Endre azzal kíván foglalkozni, hogy nem hívják össze a bizottságot. Ezt helyesli, de kéri egyezményt, hogy a gyűlések többször hívja össze. Ajánlja, hogy az ülések összei tartassanak, mert a dadák csak ebben az időben érnek rá. Indítványt nyújtott be, melyet az albizottság tárgyalásának ismertetése után kér közölni a tagokkal.

Szentesi János hozzájárul Márk Endre indítványához, hogy a dadák munkájára való tekintettel az üléseket összei tartassák meg.

Ezután Vargha Károly tb. tanácsnok felolvasta Király Gyula tanácsnok elnöklése alatt tartott szűkebb körű bizottság tárgyalásairól szóló jelentést.

Ebből kifut, hogy megállapodásra jutni nem tudott a bizottság, mert Kövendi Domokos mindenben fenntartotta indítványát, viszont Polgári Bálint ellenléte az esetleges megállapodást. Mindezeketől eltekintve határozatot hozott az albizottság s ennek lényege a következő:

A 42,680 kath. hold Hortobágyból a gazdasági művelés céljait illeti, ajánlja a szűkebb körű bizottság, hogy adások részben a debreczeni—füzesabonyi vasúttól délre, a Hortobágy folyótól nyugatra eső rész. Az árks folyóig eső 9220 kat. hold összesen, tehát 13,500 kat. hold, az árks folyamtul rész 22,720 hold. Kis bérlet céljaira kijelöltenek 1280 kat. hold, amely a máti részből, az úgynevezett juhfeldől szakították ki. Összesen tehát 24,000 kat. hold adatának ki haszonbérbe és vétetnek belterjes gazdasági művelés alá.

Jelöltessék ki öntözés céljaira a Hortobágy észak nyugati részén az úgynevezett máti részből 3000 kat. hold. Közlegelő céljaira 14,000 kat. hold adások.

Az így három főrészeire osztott Hortobágy összesen 41 ezer kath. hold.

A még fennmaradó 1580 kath. hold azon célra tartatnék fenn, hogy a tulajdon részben a máti telep körül kihalásra, részben a törzsgulya és ménes nyári legeltetésre, részben a csárdához tartozó bérbesodott föld, vasárter, máti tisztviselő és alkalmazottak bérföldje és jószágai legelőül megfelelt arányban lenne felhasználandó.

Ha a bizottság ezen javaslata elfogadtnak a szóban levő 24,000 kath. hold terület ahhoz képest a legelőszűkebb módon kis parcellákra felosztva adatik haszonbérbe, abból a házipénztárnak már az első években is legalább 320 - 350 ezer korona évi jövedelme lesz, mely jövedelem-

ből, ha egy gazdasági épületek felsülítésére felveendő amortizációs költséghn törlesztésre és adóra évenként 150,000 K felhasználhatók, még mindig igen szép jövedelem mutatkozik a házipénztár javára, ami alkalmas volna a pótdó teljes kiküszöbölésére.

Ezután a szakvéleményeket olvasták fel. Pornyóai Sándó Ferencz volt az első, ki egészségese eszméinek tartja a Hortobágy gazdasági kibaszását. És pedig Kövendi Domokos javaslata szerint. A közlegelőnek kijelölendő 12 ezer hold jobban meg fog felelni céljának, mint most. Ajánlja a kisgazdaságok alakítását. Meg van győződve, hogy 60 év múlva messé arányos lesz. Így volt 50 év előtt Franciaországban is, ahol a kisbirtokosság milliókat hoz az államnak.

Kodolányi István és Vaisz Gáspár hasonló értelemű szakértői véleményét adtak be.

Márk Endre indítványát olvasta fel Vargha Károly. E szerint javasolja, hogy a szűkebb körű bizottság által bortejesztelt tervezet fogadtassék el. A Hortobágy hasznosítása egyttal akkép eszközlendő, hogy az östermelés mellett, mezőgazdasági gyárvállalatok is létesíthessenek a pusztán. Legyen azukor, posztó-, bőr- és gyapjúmosó-gyár.

Az indítvány 13 pontból áll.

Szentesi János szólalt fel először a felolvasott vélemények ellen, kijelenté, hogy a papíron könnyebb kiszámítani a hasznosítást, mint valóságban. Kövendi Domokos tervezetét ellenzi. A legelőket követő voltára hivatkozik. A hasznosítás a legelőket megöli. Nem ellensége a Hortobágy hasznosításnak, de egész más alapokon és esakis aktor, ha annak ideje eljön.

Kövendi Domokos reflektál Szentesi megjegyzéseire. Első sorban arra felel, hogy a Meseon nem termelt takarmány. Ez igaz, de száz év óta most történt először, hogy ilyen rossz esztendő volt. Vissza utasítja Szentesi támadásait.

Kisebb vita fejlődött ki Kövendi Domokos, Kertész István és Szentesi János között, melynek Kovács József polgármester vetett véget, amennyiben a gyűlés való hivalkozással kérte az idő nem tartozó vita befejezését.

Márton Imre a magazempontjából fejtegeti a kérdést. Először hallásra megértett mindent, Márk Endre indítványára tér át. — A bizottság nincs itt teljes számban, ezért ajánlja, hogy az ügy megértése céljából nyomassák ki az indítványt s egy hét múlva hívják össze a bizottságot.

Kertész István az egy heti időt kérvénnek tartja.

Kövendi Domokos nem barátja a halasztásnak, szerinte le kell tárgyalni az ügyet, vagy el kell fogadni a tervezetet, vagy nem.

Komlóssy Arthur kijelenti, hogy a Hortobágy hasznosítása 9 év óta húzódik. Bűnnek tartja a további halasztást. Szigorúan ragaszkodik a tárgyaláshoz, melynek alapjául Kövendi Domokos tervezetét kéri elfogadni.

Kovács József: Szentesi bizottsági tag tevényt a tárgyalás, de a tárgyhoz nem szól és indítványt nem tesz. A tárgyalásnak személyes tételre való vitélet nem enged meg.

Simonffy Imre: Márton Imre halasztási indítványához hozzájárul.

Polgári Bálint indítványt tette, de csak úgy, ha az egész Hortobágy ügyét levezzik a napirendül. Ez esetben indítványozza, hogy a legelőkért több haszonbér vétessek. Nem látja be, hogy a hasznosítás miúrt szükséges.

A bizottság Márton Imre indítványát elfogadta. A jelentést kinyomtatják s az ügyben újabb ülést 10 nap múlva hívja össze a polgármester.

Jelentés

a városi villamos telep épületének költségvetéséről.

A villámügyi bizottság 1905 május 15-én 6823/1905. sz. alatt terjesztette a városi tanács és kövökre a törvény-hatósági bizottsági közgyűlés elé a létesítendő városi villa-mos telep és hálózat költségelőirányzatát, mely a követ-kező 16 tételből állott:

Épületek	140,000 — K
Gépeszeti és villamos rész	576,460 — „
Műhely és mérőszoba ...	12,000 — „
Fogyasztók vezetékei ...	80,000 — „

Összesen: 808,000 — K

Ezen összeg 830,000 koronára kerükkeltetett ki.

Az előterjesztésben részletes számlások foglaltattak az összes gépeszeti és villamos berendezésekre; az épüle-tekre nézve azonban csak hozzávetőleges adatok állottak rendelkezésre, azok ugyanis, melyeket 1901-ben néhai Ba-logh Mihály ny. főmérnök, mint a villámügyi bizottság szak-értője állított össze akkor, midőn a helyi vasút villamosítása céljából tervezetett a villamos telep. A városi közgyűlés a villamos telep létesítését elhatározta, egyzsermind pedig elrendelte, hogy a városi mérnöki hivatal készítse az épü-letekre részletes költségvetést és azt mutassa be annak időjén.

A városi mérnöki hivatal ezen közgyűlési határozat értelmében az épületek költségvetését munkába vévén, azt találta, hogy az 1901-ben felvett anyag- és munka-egység-árak a mai viszonyoknak egyáltalában nem felelnek már meg. Közvetlenül, hogy az utolsó 3—4 év alatt az épít-kezés rendkívül megnövekedt. Újból átszámítván tehát a 140,000 koronával előirányzott építményeket, azoknak kellő biztonság mellett 184,489 korona 26 fillérré kellett felvenni a költségvetésnek, azaz 44,489 korona 26 fillérral, mintegy 30 százalékkal magasabbra.

Ezenkívül azonban oly körülmények merültek fel időközben, melyek új kiadások előirányzását telték szükségessé.

A légszuszogó telepen lévő igazgatósági épület már rögtön utjában áll az államvasuti pályaudvar kiépítésének, mert az átjáróhid 3-ik nyílása alatt lefektetendő két pár vágány éppen ez épület helyén húzódnék el. Ez okból az államvasutak igazgatósága még 1892-ben oly egyességre lépett a várossal és az augsburgi légszuszogóval, hogy az igazgatósági épület, 31,000 korona kiértámlítás ellené-*ben, lebontaték. Ezen pénz fele részben a vasút, fele részben a város fiztendő a légszuszogóknak.*

Midőn a város a légszuszogókat tulajdonába vette, mindent elkövetett, hogy a reá most már kedvezőtlenülé vált egyezségről szabaduljon, de az államvasutak igazga-tósága semmi szin alatt nem volt hajlandó elállni, csak azt helyezték — nem hivatalosan — kijelzésbe, hogy az épület kiszámlítása a pályaudvar építési programján értelmében még hosszabb ideig függésben maradjon. Erre vonatkozik az elői idézett előterjesztés, ahol az mondatik: „Feltétlenül a költségvet. egy új igazgatósági épületnek is, de ez egyelőre elmarad, míg a mostani gázgyári épület fontállhar.”

Az elmulrt év második felében azonban az államvas-utak igazgatóságaviratlanul, egyelösen saorgalmazni kezdte a régi igazgatósági épület lebontását, ismét a debreczeni állomás forgalmának hirtelen gyors emelkedése következté-*ben, és minden oda mutat, hogy az átadás most már el nem halasztható.*

Szükséges, de egyzsermind idősebbi volt tehát az igazgatósági épület felvétele az előirányzatba 67,889 kor. 45 fillér költséggel. Ezzel szemben azonban 17,000 korona bevétel áll a vasút által fiztendő kiértámlítási összegből és 3000 korona ócska anyagok értékében.

Miánk ok új költségvetés az volt, hogy az eredeti terve-*zet abban a feltételezésben készült, hogy a telep csatornái a városi csatornahálózatba köthetnek be, melynek átépítése már évekel eelőtt el volt határozva. Sajnos, a városi ca-tornázás kiépítése még mindig csak határozat, de em tény. Ennek létesítését bevérti már nem lehet, hanem a villamos telep költségén kell a várossal összekötött csatornát 13,786 korona 12 fillér előirányzott költséggel kiépíteni és mivel ezt a csatornát nem lehet oly mélyen lefektetni, mint ahogy az új csatornahálózat engedné, a talajt kell megfelle-lőleg magasabbra tölteni, hogy kivált a gépház condensator pinczéi és kabel kamrái vízmentesek maradjanak. Ez a feltöltési többlet 13,300 korona.*

A tárgyalások folyamán a mérnöki hivatal javaslatára helyesnek találattak, hogy az eredetileg tervezett deszka-kerítés helyett szálrud téglafalkerítés építésnek, mely lo-pás, betörés ellen nagyobb biztonságot nyújt, sokkal tar-tosabb és általában ily értékes nagy telephez minden tekintetben méltóbb. Befolyással volt az elhatározásra az is, hogy a gázgyárnak most is téglakerítése van, ennek nagy-része a már említett kiszámlítás folytán lebontaték és a vil-lamos telep kerítésével egyzserre helyett is új építendő. Ezen kerítésnek összes munká most már 21,219 korona 16 fillérré van előirányozva.

Ezek után az épületeknek a városi mérnöki hivatal által összeállított költségelőirányzata a következők lesz:

I. Az 1905 május 15-iki előterjesztésben már előirányzott építmények:

1. Kazán és gépház	82,251.72 K
2. Szénraktár	6,007.20 „
3. Melléképületek: a) Iszálló és szin	8,79.41 „
b) Árszek	2,769.37 „
4. Vízvezet., csatornázás az épüle- teken és kut	17,590.30 „
5. Kemény és füstcsatorna	12,150.— „
6. Laképületek: a) mérnöki lakás	19,770.74 „
b) munkás lakás	18,445.77 „
c) portás lakás	6,030.95 „
7. Vegyes kiadások	10,678.20 „
	<hr/>
	184,489.26 K

II. Újabb előirányzatok:

1. Igazgatósági épület	67,889.45 K
2. Csatornaépítés	13,786.12 „
3. Talajfeltöltés és burkolás	19,400.— „
4. Kerítés	21,219.16 „
5. Villámügyi berendezések	2,580.— „
6. Előre nem látható kiadások	6,636.91 „

Összes építkezési előirányzat 310,000 — K

Ezenkellenében bevét. régi épül. 20,000 — „

Marad, mint előirányzott szükséglet 290,000 — K

Míg az épületeknek 150,000 korona emelkedés tünik fel, addig a villamos-telep többi tartozékainál az időközben lefolyt versenytárgyalás eredményeképen megtakarítás mutatkozik. A gépeszeti és villamos berendezések fentebb

láthatólag 576,460 koronával voltak előirányozva. A bizottsági közgyűlés által elfogadott ajánlat árai szerint ez kerék 530,000 koronába fog kerülni, amiben már a maganfogyasztók csatlakozó vezetékének anyaga és munkája is benne lévén, az arra előirányozott 80,000 koronából csak az árammérőkre telve 60,000 korona marad. Más szóval a két fejezetnél 86,000 korona a *megtakarítás* és az egész villamos mű előirányzata így alakul:

Épületek	290,000 K
Gép és villamos rész	530,000 „
Műhely és mérőszoba	12,000 „
Fogyasztók vezetékére (árammérők)	60,000 „

Összesen 892,000 kor.

Kikerésként 900,000 korona, ahol meggegyezhető, hogy az utolsó két tételnél szintén igen valószínű jelentősebb megtakarítás.

Az eredetileg előirányozott 830,000-korona tudvalevőleg nem volt azonnal egészen felhasználandó, mert sem az összes épületek, sem az összes gépek, vezetékek stb. nem kerültek azonnal felállításra. A városi törvényhatóság bizottság közgyűlése egyelőre 607,900 korona, illetőleg kikerésként után 650,000 korona felvételét határozta el. Hasonlóképpen a most felmelt összeg sem szükségeltetik egészen egyelőre, hanem:

Az összes épületekre	290,000 K
A gépezeti és elektromos részre	395,000 „
A műhelyre és mérőszobára	12,000 „
A fogyasztók árammérői bekapcsolására	35,000 „

Összesen 732,000 kor.

vagy kikerésként 750,000 koronára

Látható, hogy a villamos-telep első kiépítése 100,000, végleges kiépítése pedig 70,000 koronával fog többé kerülni, mint hogy az eleinte kiszámítható volt. Ezen összeg közép értékben évi 4000 koronával rontja az évi üzleti eredményét a villamos-telepnek. Ennek ellenében azonban a lefolyt idő alatt is oly érdeklődés mutatkozott, írti most még nem részletezhető halékrol is a villamos világítás és erőátvitel iránt, hogy az a nélkül is nagyon óvatosan előreláthatólag sokkal nagyobb összegekkel fogna emelkedni és a pénzügyi egyensúly teljesen biztosítva lesz. Az is igen valószínű, hogy az első kiépítés után a továbbfejlesztést a világítási vállalat saját felelőseiből is fedezheti és a költségen további részének felvételére nem lesz szükség.

Debreczen, 1906 május 20.

Körner Adolf,

tanácsnok, elnök

Debreczeni Jenő,

igazgató.

Ethnographia és eszthetika.

(Folyt. és vége.)

Ezzel a szexuális alapelv, a helyett, hogy miként Darwin állította, kizárólagos indító oka lenne az esztetikai érzéseknek, összehangorodott egyetlen, bár kétségtelenül jelentős tényezővé, olyanná, aminő rajta kívül még igen sok van a amelyek mindegyikét tyomon kíséri az életnyilvánulás folyamán a tetszés közérzése.

A tetszésnek imént említett többféle érzéséből való eredete néhány újabb esztetikust arra az elhatározásra bír, hogy mérész közel kitalálja a szép birodalmának odáigi szép határait. Azelőtt egyes merev tantételek, rideg jelszók, mint pl. az „önczel” hirdetése, vagy „érdemnélküliség” kimondása, valóban kisebb területre szorították az esztétikát, mint megillette volna. E mesterségesen felállí-

tott határszéken már a lélektan kutatások nem egy helyütt reést áttötek. Az új tantétel emberrel pusztán a tetszésből, mint alaperzésből indulnak ki, hirdetyén, hogy mind amaz inger, mind az a külvilágból vett benyomás, amely tetszést tud kelteni, egyszersmind szép és esztétikus. Tabát ami fizikailag jól esik, ami a szervezetre előnyös és az életműködést elősegíti, beletartozik az esztétikába. Izletes étel, a hőni víz illata, felfrissítő firdó, brómbír a szervezetre gyakorolt hatásában ugyanolyan, mint a mielő Vénus, vagy Dante „Pókla” vagy a 9. szimfónia. Csak fokozati különbséget látnak közöttük; amazok az alsóbb rangú érzék-szervekre hatva (ízles, szaglás, tapintás) animalisabb formában váltják ki az idegreakció kellemes érzését, az utóbbiak ellenben a legfokéletesebb két szerv: a látás és hallás magasabb és finomabb idegjelét frissítik fel. Az ugynevezett „pozitív eszthetika”-nak e forradalmi elmélete másik végletbe sodródott, köre tulajdonosan kiszélesült a észravezetől átcsopót az éhika legfelső területére. Az elhódítás magában még nem lenne hiba, a tudományok határai jobb belátás szerint módosulhatnak, ha egyéb aggodalmak nem merülnek fel ellene. Bár a pozitív elmélet manapszerinti a modern esztetikának nagy része hívenet valja magas, nem zárkoztatunk el néhány olyan ellenvetés el, melyek a rendszer iránt alapos aggodalmakat képesek ébresztetni.

A kellemes közérzés lényegét abban kell keresnünk, hogy bizonyos kivültről ható ingerek a tuligénybe vett, fíradt idegcsoportokhoz részben közvetett uton új táplálékot juttatnak el, részben szabadják munkafolyamataik aló; szóval felelevenítik, munkakész állapotba ugynevezett tónusba helyezik. Ez a tetszabadítás bizonyos megkönnyebbülő közérzést vált ki, mely közérzés érzékel kellemes. Ezt a folyamatot pontos kísérletek alapján állapították meg a az óta a phisiologia lélektan így tanítja. Eddig látásólag a pozitív esztetikásoknak van igazuk, mert alapérzésében közös eredményre vezet minden olyan inger, amely a szervezettel életműködését elősegíti. A nagy különbség ott áll elő, hogy míg az izletes étel, a parfüm illata ingerel elő „közvetlenül” előidézi az illető idegplya felrisszülését, vagyis pusztán testi hatású, addig a műrekek élyeztet „közvetett” módon, hosszú és bonyolult idegutat töve, az intellektus feldolgozása után, associatív uton váltja csak ki az élyező közérzést. Már ez a lényeges különbség is elegendő arra, hogy a kétféle ingerfajtat élesen szétválasszuk egymástól a esztetikáinak joggal csupán az utóbbi nevezzük el. De az is felhozható ellene, hogy vajjon ha minden olyan inger, mely jóleső érzést vált ki, egytormán volna képes esztetikai hatást kelteni, miért nem fejlődött az évezredek folyamán sajátos művészi ág az izlés, szaglás és tapintás érzékének? Hiszen ezek utján közvetlenebbül és egyszerűbben lehet az idegéletre hatni, miért, hogy ép a bonyolult, a kerülő uton ható látás- és hallásbenyomásokból keltek életre a ma ismert művészetek? Ha nem volna ez ingerhatások közötti mélyreható különbség, bizonyára ismernekn olyan művészi ágakat, melyek a gastronomia vagy svédörtóra terén ragadták csodálata és rajongó lelkesedésre az emberiséget. Miért érszák magunkat a nagy művészekkel rokon lelkeknek, miért vonzódnak önéledten köl-tőinkhez a miért nem bilincsel le egyénisége varázsvál pl. Brillat-Savarin, a nagy szakács a miért nem fűz rokonszenvező csodálat bennünk a masseurbó, aki izomatunkat a lehető legkellemesebb zsonglászra hozza?

A tetszés széles alapjain felépült módszer, amint láthatunk, nem felel meg a követelményeknek; nem tud határvonalat vonni az esztetikák és az alsóbb rendű ideg-

ingerek között. Ugyancsak nem képes megmagyarázni egy alapvető, fontos körülményt: a teremő művész műösztő-nének eredetét, azt az egyénisége mélyéből feltörő vágyat, azt a lelki kényszert, mely szép alkotások létrehozására készíti. Biztos kiindulópontul tehát csak oly magyarázat fogadhatunk el, amely úgy a műösztőn, mint az élvező műérzők mibenlétét meg tudja érteni velünk.

Kielégítő magyarázat, nézetem szerint, eddigelő csak egy ismeretes, az, melyet Herbert Spencer adott „Principles of Psychology”-jában. Erre is a kezdetleges állapotú népek tanulmányozása révén jutott. A világtudós ethnologusok sajátzerien egybehangzó véleményül mondanak a különféle vadnépek maguktartásáról, vérmérsékletéről. Már a XVIII században Forster, Cook-nak második felfedező útján kísérője, azt írja róluk: „Heves, megdondolatlan szenvedély egyetlen vezetőkük; féktelenség, amelybe néminemű lelkesedés kergeti őket. Oknélkül tájékozó paroxizmusba hajszolják magukat s ez állapotban belerohannak a kész veszedelembé olyan halálmegvetéssel, mely csodálatot érteszt. ... Harczaban kegyetlenek és bosszuállók, tulcsapongók mindenben, bosszút és gyűlöletet az embertelenségig fokozák s vitészégük áldozatait nem ritkán megészik”. Ezt a lélekrajzot majd minden utazó megisméti. Zabolatianságuk, mely annál feltűnőbb, hogy minden átmenet nélkül, hosszú tunyaságból tör ki hirtelen, nem magyarázható másképp, mint ama korlátozó lelki fék hiányával, amely az európai kulturembert minden tetteben ellenőrzi. Vagyis náluk az életélet és állapotában figyelhető meg, abban a korlátlan működésben, mely leginkább enged bepillantást eredeti lényegébe. E tapasztalat alaján adja Spencer híres erőfőlég magyarázatát. Az ő „surplus of vigour”-ja, vagy a hogy még nevezni szokta: overflowing energy” (tulcsorduló energia) abban nyilvánul, hogy az élet egyik alap-törvénye szerint az idegek ganglion cellái: az ugynevezett neuron-ok, munka révén történt felemésződés után, amit idegfáradtság formájában érezünk, pihenést és újabb táplálékminységet igényelnek; tapllálkozásuk möh, pihe-nésük rendesen tulmegy az egyensúlyi állapotban és így ben-nök lassankint olyan erömennyiség gyűl össze, mely főlő-leges, szinte terhes. Az ideg e tulhalmozott erő alatt szenved s ha nem talál neki az ember tudatos munkában le-vezető utat, önmagától, kitűzött ezél és szándék nélkül, ki-robban. Az idegerő főlőlegének e többé-kevésbé erőszakos kirobbanása az, amit a vadnépek féktelen tombolásában ész-lelhetünk. Ugyanez tapasztalható a szintén nem fékezett kis gyermek viselkedésében, mikor szobában vagy hosszabb tartózkodás után kijutva a szabadba, nem bír magával; ugyancsak játékaiban is gyakran ez látható. Mindkét fajta erőkísülés szervi megkönyöbbités okoz s a velejáró köz-ézés kellemes. Spencer követői azóta a lélekenk e könnyítés módját, amely kulturemberekből is nem ritkán elemi erővel tör ki, bármint küzd is ellene a fékező akarát, igen szépen alkalmazták a nagy művészek alkotás módjára s vele a műreemek keletkezésének eddig legigazabb képét sikerült adniok.

Ugyancsak kielégítő magyarázatot ad a Spencer-féle elmélet a passiv műélvezés mibenlétére is. A tömeg mű-élvezete mindig önefelelt természetű, melyről számot adni nem tud. Az a kellemes, tudattalan idegfolyamat, mely ilyenkor végbemegy, a következő: a tömeg (egy-egy nép vagy társadalmi osztály) a viszonyok bizonyos egynemű hatása folytán közös irányú idegenerációt gyűjt fel magá-ban. Ez homályos, lappangó vágy formájában szokott je-lentkezni, amely minél kifinomultabb társadalmi rétegben

lép fel, annál nagyobb fékezés alatt áll, tehát rendes körülmények között ki nem robban (a história az ilyen közös lelkiállapotul „korhangulat”-nak szokta nevezni!). Ha most e felhalmozott idegerőt olyan külső inger érí a műreemek hatása révén, hogy e harmonizáló ingerre az ideg erőfőlő-lege reakcióképen kirobbanhat, támad a tömegek elragad-tatása s bannük az egyesek gyönyörözete.

A nélkül, hogy a jelen alkalommal e szinte ideális magyarázatot érdeme szerint bővebben méltatnám, csak azt az érdekes jelenséget óhajtom újból hangsúlyozni, hogy ez elméletre szintén az ethnographia tanulmányozása ve-zette rá Spetcoert, aki különben egész filozófiai rendszerét, korszakaloktól műveinek minden új vívmányát a néprajz félelismert kincséből bányáztából meriette.

Az itt megbeszélte elemletek új, pozitív alapot vetettek az aesthetikának, amelyre most már az előbbieknél biztosab-ban építhet a jövőbenő idők tudós nemzedéke. Általában a mint a selyembűnön szó a hamis szál s csak hosszú próbál, gátás vezet a helyes fonalra, a tudomány is sokféle próbál-kozók sikertelenül, míg végre — akár a véletlen közbe-játszásával, akár a zsenialitás naív érzékével rábukkan a lehelyesebbre s azon, természetes óvatossággal — sikerül, ha nem is az egészet legombolyítania, de legalább is tovább haladni az igazságot rajtó burok lefejtésében.

Dr. Solymossy Sándor.

A debreczeni iparos tanoncz-iskola reformja.

A debreczeni iparos tanoncz-iskola szervezete reform előtt áll. Az iskola reform tervezetét a kereskedelmi- és ipararnak, ipartestület és az elsőfokú iparhatóság kebel-ből alakított vegyes-bizottság letárgyalta és a követke-zőket tartja helyesnek a reform sikere érdekében keresztül vinni:

A mai kezdetleges ipari és szakoktatási viszonyaink közepette a reform letárgyalására kiküldött bizottság a tanoncz-iskolában ismeri fel az élet küzdő terére készülő iparos-társadalom műveltségének és szakképzésének alapvető eszközt. Azzal a különös lelkiismeretességgel tartja tehát elbirálandónak a kérdést, mely a szociális és szaknevelés magasabb szempontok állandó szemelöttartásá-val a gyakorlati élet kenyeré érdekeit, az iparos nemzedék jövőjének jogos érdekeivel úgy szakképzési, mint humaniztikus tekintetekben összhangzásba hozza és az eddigi munkának és áldozatnak fejlő eredményeit gondosan fel-használja.

Ez alapokon a tanoncz-iskolának szervezési munká-ját a reform tárgyalására küldött bizottság öt pontra tartja helyesnek építeni. És pedig: 1. a szakirányú tanítás minél erőteljesebben fejlesztett csoportosítással, 2. nappal tanórák, 3. önálló igazgatás mellett a szakirányú oktatás erre képzett külön állandó tanerőkkel, 4. az általános elemi ismeretek a mai órádajás tanítókkal, 5. az építő iparosok téli tanulmányának intenzív nappal tanító módszerrel rövidebb időre való szorításával.

Elmondja azután részletesen a bizottság javaslatában azt is, hogy minő áldozatokra volna szükségük oly irányú szakiskola fentartásával és megjelöli a módokat, ahon-nan az fedezhető is.

Majd tévesnek mondja a bizottság azt a felfogást mely szerint 10 különböző iparágat tíző iparosok tanonczai látogatnák a tanoncziskolát. Lehet — mondja a szakvéle-

mény — hogy patriarkális elemzésben 70 féle neve van az iparoknak, de az iparágakra osztás és a szaktanítás szempontjából ez a soknevű tömeg 7–8 iparszakra csoportosul, aminek kezelése aztán nem lehet bonyolult.

A javaslat további részében fejtegeti az iparos iskola törvényes működési terét és jellegét. Fejtegeti a naplali oktatás szükségességét és szembe állítja az esteli oktatás káros következményével. Majd összeállítja az iskola tervbe tett költségelőirányzatát. E szerint volna az iskolának 1 igazgatója, 4 állandó tanára és több óradijas tanítója. A reform tanulmányozó bizottság a véleményét át küldte a városi tanácsnak, a tanfelügyelőségnek, ipartestületnek is. Szóval közel van az idő, mikor Debreczen egy modern in tézménnyel gazdagabb lesz.

Hírek.

— Erdős József dr. jubileuma. Erdős József dr., [a debreczeni theologia akadémia tudós tanára f. hó 25-ikén ünnepelte tanári működésének 25-ik évfordulóját. Az ünnepség az öreg kollegium dísztermében folyt le, hol Bartók Jenő dr. nyiregházai ev. ref. lelkész méltatta Erdős József dr. érdemeit. Beszède végén bejelentette, hogy az ünnepelt nevére 570 korona alapítványt tesznek, melyet odáig növelnek, míg évi kamata 50 koronára emelkedik. Az ünnepségen igen sokan voltak jelen és az ünnepelt meleg szavakban mondott köszönetet a jó szívek megemlékezéséért. A jókívánatokhoz mi is szívesen csatlakozunk, mert Erdős József dr. egy élet munkásságával szolgál az elismerésre. Sokat tanult tudós tanár, aki elméjének bölcsességét és szívjóságának kincseit viszi tanítványainak szívébe. Tudása mély, hittől áthatott és éppen azért méltó díszre annak a katedrának, melyet elfoglalt és amelyet nemesen tölt be. Igazi papokat nevel egyháznak és meggyőződésének hevével, nemes idealizmusával készíti elő hallgatóit a jövőre. Áldja meg a Mindenható nemes törekvésű a jövőre is eredményes és bírja továbbra is azok becsülését és szeretetét, kik elég igazságosak a hű munkát, az önzetlen törekvésű, a valódi tudomány és a szív jóságát a maga értéke szerint elismeri, megbecsülni és követni.

— Lövő gyakorlat. A 39. gyalogezred és a honvédszázadok 28-án és 30-ikán a sámsóni dombok alatt cél-lövőt tartanak. A tanács figyelmezteti a lakosságot, hogy a mondott időben vigyázzal járjon ezen a környéken.

— Az alispánválasztás. Hajdu vármegye alispáni székét legközelebb betöltik. A korteskedés minden oldalon folyik és még nem lehet biztosra venni, hogy melyik jelöltnek neve kerül ki győztesen az urnából.

— A tisztviselőtelep. Városunkban egy nagyarányú mozgalom indult meg a tisztviselőtelep létesítése ügyében. A mozgalom irányítói az új bábaképző intézet mellett levő területen óhajtatják felépíteni a telepet és telep adományozás céljából a városhoz fordultak. A városi tanács a kérelmet véleményezés végett kiadta a mérnöki hivatalnak azzal az utasítással, hogy véleményes jelentését a legrövidebb idő alatt terjessze a tanács elé.

— A Csokonai körből. Boldog emlékeztető Hegyi Mihályné 1700 korona alapítványt tett a Csokonai kör javára; míg H. Nagy Emília 200 koronás alapítvánnyal gazdagította nevezett kör pénztárát.

— Halálozások. *Valtay Gábor* dr. államvasúti fogalmazó f. hó 24-ikén hosszas betegség után 31 éves korában elhunyt. Egy képzett, művelt lelki fiatal embert veszítettünk benne, jó barátunkat, kit igaz könnyekkel siratunk. Temetése nagy részvéttel ment végbe f. hó 26-án.

Léay Márton hajdubüszörményi ügyvéd, megyei bizottsági tag, a régi szabadelvű párt oszlopos tagja f. hó 25-ikén hirtelen elhunyt. Munkás életet élt, áldás emlékére.

— A városi muzeumból. Lakatgyártó, kovács és csiszár czéh-élelője a városi muzeumban A debreczeni lakatos ipartársulat elnöke: Kovács Dániel ur által örök

letétül a városi muzeumban helyezte el az egykor híres és virágzó lakatgyártó Kovács és Csiszár czéh összes régi kiváltságlevelét, czéh szabályait és egyéb írásait, valamint a társulati pecsétnyomatot. A látást és táblát egyelőre még visszatartották. A czéh legrégibb ártikulusai 1489-ből valók, amelyeket a kovácsok, csiszárok és szijgyártók részére Kovács Barnabás és Szijgyártó Benedek czéhmeztereknek Szabó Bertalan akkori bíró adótt ki esküdt társaival egyetemben, miután a Hunyadi Mátyás király, Salágyi Erzsébet és még réggibb istenes királyoktól kapott privilégiumaik 1484-ben Czegléd-utczában pusztított tűzvész alkalmával megsemmisültek. Az 1489 évi ártikulusokat Szapolyai János király Szegedi Kovács Demeter és Kovács Balázs czéhmezterek kérésére s a kovácsok, csiszárok és sarkantyúvisek részére 1530-ban privilégium alakjában ismét kiadta. Később a szijgyártók külön czéhben szervezkedtek; a kovácsok, csiszárok pedig a lakatgyártókkal együtt tartották czéhet. Ennek a czéhnek rendtartásait 1619-ben hagyta jóvá a városi tanács s 1620-ban Bethlen Gábor fejedelem is megerősítette azokat. Igen érdekesek a forma-beszédek, melyeket a czéhmeztér mondott a czéhbe beállani akaró ujmezterekhez; ezeknek formáját 1609-ben állapították meg. — Állandóan szépen gyarapszik muzeumunk egyesek ajándékai, valamint vásárlások által is. Junius 1-től, junius 16-ig a következő ajándékokat kaptuk: I. *Könyveket*: *Asztalos István*tól (1804-ban nyomtatott bibliát és szolnart, két német tudományos könyvet); *Földesi Gersontól* (Hunyadi Ferenca 17. predikációit, 1795-ből. Válogatott bibliabeli Históriaikat). *Kovács József*től (1829-beli Debr. Magyar Kalendáriumt.) *Erdélyi István*tól (ifj. Moulin Péter munkáját Tatai Ferenca debreczeni predikátor fordításában; 1761-beli debreczeni nyomtatványt). — *Kéziratokat*: *Balla Mariskától* (1823-beli „Csofalatos néplevél” cz. kéziratot). *Sümeghy Ferenctől* (Boldogialvái község jegyzőkönyvét). II. *Régiségeket*: *Kovács József*től (1 régi sarkantyút s más régi sarkantyú nagy csillag alakú taraját). *Pávay Gábor*tól (selyem pénze darabokat I. Napoleon versaillesi lakosztályából). III. *Pénczet*: *Depics Lajos*nétől Egyekről (1 drb régi török ezüst pénz s 1705-beli magyar tallért). *Bunyitay Sándortól* Medgyaszay Miklós által (I. Ferdinánd ezüst pénzét). *Berkovics Jenőtől*, *Vig Sándornétól*, *Koos Zsigmondtól*, *Nagy Gusztav*tól (réz váltópénzekt). IV. *Néprajzi tárgyakat*: *Csuka Lajos* és neje Erdélyi Juliánától (régi szerkesztésű faekét és egy öreg mátyosi kancsót). *Ferenca József*től (XVII. századból való fényesörös bádog lámpást). *Földesy Gersontól* (igen szép kiállításhu fekete égetett agyag gyertyamártót). *Géressy Kálmán* tankerelői főigazgatótól (zsebbevaló meztúri faragott fatükről). *Nagyházi Jánostól* (vörösre égetett agyag gyertyatartót). *Szekecsy János*nétől (papírból kimetszett, selyemmel kirakott városos névnapj köszöntőt 1802-ből; edényeket és vasszerszámokat). *Vig Sándornétól* (házépítéskor talált régi vizen égetésű vázát és egy pipát). — Vásárlások által leginkább néprajzi tárgyakat szerzettünk. A szives ajándékozó urnóknak és urnának ez uton is hálás köszönetet mond a muzeum öre. Egyuttal azt is tudatja, hogy a muzeum díjtalanul megtekinthető minden szombaton d. u. 3–5 és minden vasárnap d. e. 10–12 órák közt.

— Temetés. Mihalovits Gyula kollégánkat, városunk házépítészti tisztjét f. hó 24-én temették el nagy részvétl. Ifjú korában omlott össze végtelen bánatára azoknak, kik ismerték és akik közel állottak szívéhez. Legyen pihe-nése csöndes és emlékeztető őrízze hűen a kegyelet.

— A szinügyi bizottság tagjaihoz. Van nekünk egy bizottságunk, ugy nevezik köznyelven: szinügyi bizottság. Soha bizottság annyira gáncsban, annyi kritikában nem részesült évek hosszú sora alatt, mint ez a bizottság. És a kritika, a legutóbbi esetek kivéve, jogos volt, mert ez a bizottság minden egyebet cselekedett, csak a színház ügyének emelése érdekében nem tett semmit. Kicsinyes, személyes politikát űzött és éppen ezért működése — a közönség bosszankodásán kívül — egyéb nyomot nem hagyott hátra. Átka ennek a bizottságunk, hogy tagjainak

nagy része, miért, miért nem, nagy büszkeséggel ül a bizottságban, holott sem élethivatása, sem tapasztalatai nem predestinálják az itteni székek elfoglalására. Éppen azokat nem látjuk a bizottságban, akik oda valók volnának. Pedig, ha valahová, ugy ide kell szakértelem, tudás, jártasság az irodalomban és kifejelet művészet. A színházi bizottsági tagság nem csak a kis kulcs kultiválásában áll, nemcsak siao cura megistájteltésé, hanem egy oly munkamező, melyen dolgozni is kell. Ha a színházi bizottság ismerne hatáskörét, ha kellő szakismerettel ülné a zöld asztal mellett, akkor nem volna általános a panasz a színház ellen. Azonban ki mondjuk, hogy a nagy közönségnek panaszra az elmúlt évben is jogos volt és mi sem annyira a színházgatót kárhóztatjuk színházunk dekadenciája miatt, hanem a színházi bizottságot, mely csak mindent elhészelt és erélytelenségével lestyesztette drága pénzen fentartott színházunk nivóját. Kérve-kérjük a bizottságot, hogy a közelgő színházi szezon alatt résen álljon és végre valahára mutassa meg, hogy tevékenysége nem merül ki azon személyi kultuszban, melyet eddig űzött. Egyszermind legyen kiméletlen a selejtes, nyugateurópai piacról behozott irodalmi szeméttel szemben, ellenőrzésével bebizonyítván, hogy a város közönségének pótdajójából fentartott színházat nem engedi orluffmá alacsonyítani, hanem a művészet és színképzés templomail megtartani.

— **A Bocskay-szobor ügye.** Színmagyar városunknak régi terve: szobrot állítani a szabadság hőseinek: Bocskay Istvánnak. Most ezen terv egy lépéssel közelebb jutott a megvalósulás felé. Hírmann Ferenc ugyanis Bocskay István budapesti szobrának hasonmását hajlandó 7000 koronáért a városnak átadni, míg a szobor talapzata 2000 koronába kerülne. A jog- és pénzügyi bizottság f. hó 26-án tartott ülésében is kimondta, hogy a szobor felállítását szükségesnek tartja. Mivel azonban a város házipénztára ez idő szerint minden oldalról igénybe van zéve, azt óhajtja, hogy a szobor felállításra költségei első sorban társadalmi uton szereztessenek össze. Alkalmos módon hívassák fel e város közönsége az adakozásra és a szobor felállítására szükséges 10,000 koronából ami hiányozna a a gyűjtés befejezése után, a hiányzó összeget fedezze a város házipénztára. A bizottság a szoborügyet ily alakban terjeszti a bizottsági közgyűlés elé.

— **A hortobágyi sáskajárás.** A délibábos pusztá veszedelme, a mezők és vetések réme: a sáska, daczára, hogy a hatóság mindent megtett elpusztítására, nem volt kiírható. A sáskák reugeteg mennyiségben jelentek meg és száznra folte átrepültek sűrű rajokban a szomszédos vármegyék vetéseira. A birtokosok most nyakra-főre vágatják vetéseiket, nehogy a falánk sáskasereg tönkretgegye fáradozásuk gyümölcsét.

— **A villamos telep.** A jog- és pénzügyi bizottság a villamos telep épületének költségét megszavazta és az egész ügyet pártolólag terjeszti a közgyűlés elé. Mindenesetre kívánatos, hogy a közgyűlés magáévá tegye a jog- és pénzügyi bizottság javaslatát, hogy mielőbb készüljön a villamos telep.

— **Zilahy Gyula szintársulata.** Városi színházunk igazgatója most szervezi társulatát és mint a névsorból látjuk, a vidéki színpadok legkiválóbb erőt szerződtette. A szerződtetett tagok névsorát Zilahy legközelebb betereszti a színházi bizottsághoz.

— **A Buffalo Bill's Wild West cirkusuz.** Lehetetlen a legközelebb ideérkező Wild West látványosság minden érdekés mozzanatát fölörölni. A figyelemre legméltóbb alak W. F. Cody ezredes vagy másnépen neveze. Buffalo Bill, mely néven ismeretesobb. Korának festői képe, amelyhez hasonlót sem sokasem fog látni. Buffalo Bill arénájában a Wild West i élet jelenetei és eseményei legelgárodóbb hűséggel láthatók. Az amerikai granicsárélt legmegrőzőbb jelenetei, amelyek félszázad előtt napirenden voltak, a közönség szeme láttára lesznek előadva. A Wild West előadásai során az egész világon egyforma érdeklődést fog kelteni az ugynevezett „Rough Rider”-ek csoportja. Ebben a csoportban láthatók lesznek: a mexikói

vaquerók, a délamerikai gauchok, az afrikai pusztaságok arabai és az orosz sivatagok kozákjai. Az utbiakban mérész és ügyes lovások, akik átmenetet képezhetnek a vad, rendetlen és a jártas, fegyelmzett hadserog között. Ezek a veteránusok rendszeren a kaukázusi kozákok közül valók és nagyon ismeretes egyenruhát viselnek. Szilaj- és oly ősz-tőnszerű módon lovalagnak, amely sajátságuk nagyon is megkülönbözteti őket a többi lovasezredektől. Ez alatt azonban nem értendő, hogy taktikájukban gyakorlatlanok és képtelenek gyakorlataikban iskolázottságot fölmutatni. Ellenkezőleg természetes sajátságuknál fogva minden gyakorlatukat bizonyos természetzerűséggel viszik véghez. A kozákok szép sötét színű egyenruhát viselnek. Apró tüzes puztai lovakon és kicsiny nyergen, mely elől és hátul 10 cm.-nyi vastagságu vánkossal van kibélelve, lovalagnak. Megjelenésük nagyon magasnak tűnteti fel őket. A kozákok kicsinyek és gorombák, nagy kitarásnak és ugy, mint a cowboyok, gondatlanul élnek. A Buffalo Bill's Wild West látványosságának a fentebb említett csapattól kívül még egy másik, a legtöbb harcias nép lovasságából álló csoport fogja az előadásnak egy megkapó jelenetét képezni. E világhírű látványosság most mutatkozik be városunknak.

— **Utczabovítás.** A Pásti-köz városunk legmocskosabb utczáinak egyike. Az izraelita hitközség utczabovítás céljára hajlandó volna telkéből egy részt eladni. A hitközség a telek négyesgőglőt 72 koronára tartja, míg a jog- és pénzügyi bizottság 50 koronáért hajlandó azt megvenni és ily irányban tesz javaslatot a közgyűlésnek. A közgyűlés bölcsen cselekszik, ha ezen utczabovítést megszavazza.

— **A próbakutak furása.** A városi tanács f. hó 28-án tartott ülésében a próbakut furására beérkezett ajánlatok közül a Törész és Ormai cég ajánlatát fogadta el és megbizta a tisztí főügyesét, hogy nevezett céggel a szerződést mielőbb kösse meg.

— **A nyugdíj bizottság ülése.** A nyugdíj bizottság f. hó 28-án ülést tartott, melyen szóba került a Végh Gyula főkapitány nyugdíjazási ügye. Végh Gyula ugyanis a darabot kormány tombolása idejében nyugdíjazását kérte, az alkotmányos rend helyreállítása után azonban ezen kérelmét visszavonta. A bizottság tárgyalván ezen ügyet, azon határozatot hozta, hogy a főkapitány nyugdíjazását a közgyűlés elé viszi.

— **Galánfy János dr. itthon.** Galánfy János dr. kir. ügyész, kit a darabot kormány hazafiás viselkedése miatt elhelyezett városunkból, ismét elfoglalta hivatalát. Örömmel és büszkeséggel valljuk a kir. ügyész magunkénak és kívánjuk, hogy érezze magát jól köztünk.

— **Kinevezés.** A helybeli kir. tszék fogházának orvosává az igazságügyminiszter Iső János dr. debreczeni orvost nevezte ki.

— **Értesítés.** Értesítem a városi törvényhozás bizottsági tag urakat, hogy a folyó évi július hó első felében tartandó bizottsági rendes közgyűlésünkön — melynek tárgysorozatát annak idején szokott módon közölni fogjuk — több tárgy névszerinti szavazás által hozandó határozat között fog a városi tanács által előterjesztetni, nevezetesen: 1. a „pipagödörök” elnevezésű városi tulajdon képező 11 hold 217 négyzetöglő kiterjedésű szántóföldek nyilvános árverésen eladása (névszerinti szavazás első ízben); 2. az Ispatly-utca 3. és 5. számú telkek között eső pusztá földrés elparcellázás és eladása (névszerinti szavazás első ízben). Ugyanezen közgyűlésen fognak megvalósítani az esküdtszéki tagokat kiválasztó bizottságba kiküldendő bizalmi férfiak. Debreczen, 1906 június 26-án. Kovács József, polgármester.

— **A nagyerdei gyógyfürdő.** Hányan vannak városunkban is, akik elmennek hidegviz kúrára messze idegenbe, tengerpézt áldozva, holott a hidegvizgyógyodot egy úgy használhatnak a Nagyerdőn, hol a vizgyógyomány minden modern eszköze, a fürdőbőrő elismert szak-tudomány, lelkiismeretes vizgyógykezelés rendelkezésre áll. A fürdőbőrő Balványi Ede dr. főorvos a legnagyobb áldozatkészséggel tartja fenn a fürdőt, nagy költséggel felszerelte azt a modern higiénia minden eszközével oly és olcsó áron karútarthatja magát mindenki, mint ahol a világon. A viz alkalmazása gyógycélokra, hőmérsék-, alk- és időtartam tekintetében oly sok változatosságot enged, hogy az a legkülönbözőbb betegségeknel eredménnyel alkalmazhatjuk. Általában a vizgyógyod edzőleg, ételölég és erősítőleg hat. Az anyagcsere fokozódása, az ideg-

A Hortobágy hasznosítása ügyében kiküldött szűkebb körű bizottság javaslata.

Nagyságos polgármester ur!

A Hortobágy hasznosítása ügyében javaslatfőldre kiküldött nagybizottság 1905. év október hó 30-án nagyságod elnöklete alatt megtartott üléséből azon megbízást adta egy Bíró Géza, Kövendi Domokos, Polgári Bálint és Jármí Tamás urakból álló s elnökletem alatt kiküldött szűkebb körű bizottságnak, hogy a Kövendi Domokos bizottsági tagnak az általánosságban a tárgyalás alapján elfogadott javaslata alapján a hasznosításra vonatkozólag tégyn részletes előterjesztést.

Ezen megbízatásunk folytán tisztelettel jelentem a következőket:

Az elnökletem alatt működő ugynevezett kisebb bizottság az 1905. évi november hó folyamán öszenesen öt ülésben foglalkozott ezen nagyfontosságú ügygyel. Ezen üléseken nemcsak a Kövendi Domokos általánosságban elfogadott javaslatát, hanem szakvéleményadásra felkért P. Szabó Ferencz és Hetényi Gotthárd Sándor urak arra vonatkozó nyilatkozatait és véleményeit is alapos és beható tárgyalás alá vette. Sajnos, hogy a bizottság tagjai egyhangu megállapodásra a hosszas tárgyalás és vitatkozás dacára sem tudtak jutni, miután a bizottság egyik tagja Kövendi Domokos ur eredeti javaslatához mindenképpen ragaszkodott s annak egyik pontját sem volt megváltoztatni hajlandó, míg a bizottság másik tagja Polgári Bálint ur a Hortobágy jelenlegi használati módjának megváltoztatása ellen foglalván állást, bár a tárgyalásokon és a megbeszéléseken a legnagyobb készséggel részt vett is, azt czélzó semmiféle javaslatához hozzá nem járult és így az előterjesztendő hasznosítási munkálát voltaképpen csak a bizottságnak szavazattöbbséggel hozott határozata, amelyet a következőkben van szívescsém előterjeszteni.

I. Ami a 42,580 kat. holdat tevő Hortobágyból gazdasági művelés illetve, haszonbérbe adás által hasznosítandó terület nagyságát illeti, a bizottság véleménye az, mely szerint: Adassék haszonbérbe a Hortobágynek a debreczeni-füzesabonyi vasúttól délre s a Hortobágy folyótól nyugotra eső része, amelyből az Arkus folyóig eső rész 13,500 kat., az Arkus folyótólani része pedig 9,220 kat. hold, összesen tehát 22,720 kat. hold. Ez még kiegészítendő lenne egyenesen a kisebbet czélzaira kijelölendő 1280 kat. holddal, amely 1280 kat. hold a vasút északi oldalánai mátai részből esetleg a Hortobágy keleti részén az ugynevezett juhfoldból szakíttatnék el, amellyel összesen 24,000 kat. hold

adatnék ki haszonbérbe, illetve vétetnék belterjes gazdasági művelés alá.

II. Jelöltessék ki öntözés czélzaira a Hortobágy északnyugoti részén az ugynevezett mátai részből 3000 katasat hold.

III. Közlegelő czélzaira jelöltessék ki 14,000 kat. hold és pedig akképen, hogy ez a 14,000 kat. hold legelő terület telnyomó részben a Hortobágy vizetői keletfelől eső ugynevezett juh- és ökrjárás 9395 kat. hold képszeze, míg a többi része t. i. 4605 kat. hold a mátai részből jelöltessék ki.

Az így három főrészeire osztott Hortobágy összesen 41,000 kat. hold.

A még fennmaradó 1580 kat. hold azon czélra tartatnék fenn, hogy az tulnyomó részben a mátai telep körül kihasítva, részben a törzsgulya és ménes nyári legeltetésére, részben a családhoz tartozó bérbe adott föld, vásártér mátai tisztviselői és alkalmazottak bérföljelei és jószágaik legelői, kóroda és bitang jószágok kaszálói stb. czélokra megfelelő arányban lenne felhasználando.

Azon indokok, amelyek a bizottságot ezen felosztás javaslatba hozatalánál vezették, a következők:

A bizottság mindenekelőtt is azon irányelvvet tartotta szemelőtt, mely szerint a jószágtartó gazda közönség érdekei első sorban megóvassanak, hogy t. i. a Hortobágyon ugyanazon jószáglétszám, amely eddig ott legelt, ezután is elhelyezést és legelőt nyerjen. A Hortobágyon legelő jószágok létszáma a hivatalos adatok szerint 22—23,000 darab között váltakozott évenként, s ha most a 3000 kat. hold öntözésre szánt területnek csupán az képezi feladatát, hogy az ott termelendő takarmány értéke fedezze az öntöző csatornák beruházási és öntözési költségeit, a csurgalék vizből megöntözhető leendő még körülbelől a mátai részből 4000 kat. hold terület, amely csurgalék vízzel megöntözött terület holdanként, amely számos jószágot számítva, körülbelől 16,000 darab számos jószágunk ad legelőt és sokkal jobb ellátást, mint az eddig használati mód szerint 1 és fél hold adott egy számos jószágunk, ehhez számítva még az ugynevezett juh- és ökrjárás 300 hold hián 10,000 kat. holdat, amelyre az eddigi uzas szerint is mintegy 7000 darab számos jószág hajtattat, ezután is el volna helyezhető és legeltethető a Hortobágyon az eddig ott legeltetett 22—23,000 darabból álló jószág létszám.

Mint már fentebb is említettett az öntözésre kijelölt 3000 kat. hold jövedelmére, sommi egyéb kiadás nem bázisoztatnék, csupán az öntözésnek beruházási és forgalomban tartási költségei s azoknál még a márai résznek időközönként csurgalék vizet való megfocsolása.

A bizottságnak azon javaslata, hogy 1280 kat. hold kisbérlet céljaira a márai részen jelöltessek ki, szintén ezzel összefüggésben és célzatszerűségi szempontból történt. Az öntözési munkálatoknál, az ott termelendő széna lekaszással, betakarításával stb. ugyanis munkaeörre, illetve munkásokra van szükség s ezen munkaerőt legcélszerűbben és legolcsóbban az öntözött terület közvetlen közelében gazdálkodó kisbérlek szolgáltathatják.

Hogy a város törzsgulyája és törzsménesének elhelyezésére a bizottság Kövendy Domokos tervétől eltérőleg nem 2580 kat. holdat, hanem csupán 900—1000 s illetve egyéb fentebb már elsorolt célokra felhasználandó területtel együtt összesen 1580 kat. holdat hoz javaslata, ez abban leli magyarázatát, hogy a bizottság sem szakszemesnek, sem célzatszerűnek nem tartja, hogy a gulya és ménes télen át is oda künni tartassék és takarmányoztassék mert a gulyára nézve azon eljárás, hogy az télen át az erdősegeken helyeztetik el, sokkal célszerűbb és gazdaságosabb, valamint a ménesre nézve az, hogy a hűgő mének, hasas és élő kancok s fiatalabb évjártok az Egreskertbe hajtának be teleltetés végett. Ha a Kövendy Domokos ur javaslata értelmében, ezen eddig követett s taljosen célzatszerűnek s megfelelőnek bizonyult eljárás megváltoztatásával ugy a törzs gulya, valamint a törzsménes állandó elhelyezést a Hortobágyon nyerne, ez esetben igaz ugyan, hogy a mintegy 200 holdat tevő „Folyó” kaszáló haszonbérbe adható lenne, ugyde akkor a Hortobágyon még legalább is 1000 kat. holdat vagy a gazdasági művelés illetve a haszonbérbeadás, vagy pedig a legelőtész céljaitól kellene elvonni, amit a bizottság már azért sem javasolhat, mivel ez esetben a Hortobágyon a gulya és ménes és az azok apolásával és gondozásával foglalkozó és felügyelő személyzet elhelyezésére a legminimálisabb számítás mellett is körülbelül 95—100,000 koronába kerülő épületeket kellene előállítani, míg az általunk javasolt mód szerint az a célra javasoltba hozott 900—1000 kat. hold a törzsgulya és ménes legelőtételeire, még némileg felemelt létszám mellett is elegendő.

Ami már most azon főkérdést illeti, hogy az általunk haszonbérbe adás, illetve gazdasági művelés útján kezelendő 24,000 kath. hold miként volna hasznosítandó, e tekintetben a bizottság bár elvből nem ellenzi, hogy az a Kövendy Domokos által javasolt részletekben és feltételek mellett egy személynek akar természetesen, akár egy személynek adassék haszonbérbe, de miután a bérbeadásához kötött feltételeket oly terheseknek tartja, hogy azok mellett nem hiszi, hogy a haszonbérletre megfelelő realis vállalkozó ajánlkozának, ezt a módozatot keresztül vihetetlennek véli.

Nem kíván a bizottság a haszonbérbeadás több pontokban lefektetett feltételeinek részletes bírálataiba belebocsátkozni és pedig annyival kevésbé, mert ezt a megoldási módozatot elvileg nem ellenzván, az esetleg ilyen irányban meghirdetendő árverés eredményét befolyásolni nem óhajtja.

Mint hogy azonban a kikötött feltételeket a maga részéről keresztül vihetetlennek és olyanoknak tartja, melyek mellett sem a város érdekei, — érte alatta a 60 esztendőre való lekötést, — sem a bérlek érdekei, — érte alatta azt, hogy a bérlek a Kövendy Domokos módozata szerint, mind kivétel nélkül egy nagy bérletnek lennének alárendelve — kullöleg biztosítva nyívesnek és ennek dacára azok mel-

lett nem reméli, hogy a bérletre ajánlkozók lennének; szükségességnek véli nyilatkozni az irányban is, hogy miként legyen ezen 24,000 kat. hold hasznosítandó, illetve haszonbérbe adandó.

A bizottság idevonatkozó véleménye az, hogy ez a terület a föld minősége, a természetesen határok, közlekedési utakra; ide érve a már meglevő s még létesítendő (érte alatta a Nádudvarról bekapcsolandó vonalst) vasútra tekintettel lenne, és pedig lehetőh kía parcellákra felosztandó, ennek eszközlésére egy a hortobágyi viszonyokat alaposan ismerő gazdák, jogász- és mérnökökből álló szakértő testület kiküldendő. — Ha bizottság ezen javaslata elfogadhatának s a szóban levő 24,000 kat. hold terület ahhoz képest a legcélszerűbb módon kis parcellákra felosztva adatik haszonbérbe, abból a házipénztárnak, a bizottság meggyőződése szerint, már az első években is legalább 320—350,000 korona évi jövedelme leand, mely jövedelemből ha egy gazdasági épületek felállítására felveendő amortizációsánlis kölcsön törlesztésére és adóra évenként 150,000 korona felhasználatik is, még mindig igen szép jövedelem mutatkozik a házipénztár javára, annyi legalább is, hogy a különben is sok oldalról megterhelhet polgárságra olomsúlyként nehezödő pótdó végre valahára kiküszöbölhető legyen s az a cél, amely a Hortobágy hasznosítása kérdését tulajdonképpen felvetette, ez által elértessék.

Ami a további részleteket illeti, amilyen például, hogy a bérletek közt alkalmas területen iskola, gazdasági felügyelőség, kísérleti telep stb. létesítessék; ez a bizottság nézete szerint későbbi tárgyalások feladatát fogja képezni, azonban már most kifejezést ad azon meggyőződésének, hogy ha ezen javaslata elfogadatik s hasznosítás annak értelmében a javasolt módon vitetik keresztül, ez uton a városnak a Hortobágyból folyton fokozódó biztos jövedelme lesz, és ugy szociális, mint gazdasági szempontból városunknak ezen megoldás csak előnyöse vihatik.

Annak megemlítése mellett, hogy az egyes területi kiszámítások nem helyszini felmérés, hanem térkép alapján készülvén, nem lényegtelen eltérés fennforoghat, a bizottság egy tagja János Tamás mérnök ur által ezen tervezetnek megfelelő felosztási tervképét a Hortobágyon ide mellékelt, az összes iratokkal együtt Nagyságodhoz tisztelttel bétérjontem.

Debreczen, 1905 deczember hó 17.

A szűkebbkörű bizottság nevében

Király Gyula,
tanácsnok.

Márk Endre indítványja.

Mondja ki a bizottság, hogy a Király Gyula városi tanácsnok elnökele által kiküldött szűkebb körű bizottságnak javaslatát:

1. a haszonbérbe adás által hasznosítandó területnek termértékére és ennek a területnek kijelölésére nézve,
2. az öntözés céljaira szolgáló területnek termértékére és a területnek kijelölésére nézve,
3. a közlegető fantartás által hasznosítandó területnek termértékére és a területnek kijelölésére nézve s végre
4. 1580 kat. holdnyi területnek a javaslatban jelzett célokra s ott megjelölt kijelölésére nézve elfogadja és ki-mondja, hogy:
5. a Hortobágy területét ezen megjelölt felosztással kívánja hasznosítani.

Tekintve azonban, hogy egy ennek szűkebb körű bizottságnak, mint Szabó Ferenc, Herényi Gotthard Sándor

és Forster Géza uraknak javaslatai a mezőgazdasági iparnak teljes mellőzésével az egyoldalú agrárius irányzatu hasznosítást javasolják és tekintve, hogy ezek a javaslatok Kövendy Domokosnak általánosságban már elfogadott határozati javaslatával ebből a szempontból ellentétben állanak, — annál fogva kimondja a bizottság, hogy:

6. Kövendy Domokosnak általánosságban elfogadott határozati javaslatát fenntartja és a Hortobágy hasznosítását akként kívánja megvalósítani, hogy az östermelés érdekeinek megóvása, sőt lehető felvirágztatása mellett egyuttal nagyszabásu mezőgazdasági gyárpár is léteíttessék, hogy ezáltal a Hortobágyon létesítendő és a környékbeli gazdaságokon termelendő mezőgazdasági termelvények ott helyben feldolgoztassanak, — népünk a gyári munkával megismertessék és a munka által télen át is foglalkoztattassék és végre, hogy a gazdák ipari növényeknek fokozott termelésére ösztönöztesselek.

7. E célokat azonban a város közönségének megterhelése nélkül — legfeljebb a csatornázási műveletek létesítésének költségével megterhelve — kívánja megvalósítani, — miért is:

8. A Hortobágyának haszonbérbeadás útján hasznosítandó agóra 24 ezer kat. holdnyi területét egy természetes, vagy jogiszemélynek (alakulandó részv. társaságnak) adja haszonbérbe,

9. aki megfelelő biztosíték letétele mellett a tervezett kis-, közép és nagy gazdaságoknak élő és holt felszerelésekkel való ellátására, terv- és költségvetés szerinti berendezésére a határozati javaslatban már megállapított egységtételek szerint köteles.

10. Felkéri Kövendy Domokos biz. tag urat a vele együtt Jármű Tamás kultur mérnök, Kerpely Kálmán akadémiás és Sporzon Pál m. kir. gazd. tanintézet tanár urakat arra, hogy a tervezett kis-, közép- és nagy gazdaságoknak elhelyezésére és gazdasági teljes berendezésére vonatkozó tervezetet és költségvetést — miut ezennel felkért szűkebb körű bizottság — kénsítsék el és folyó évi szeptember 1-ig terjesszék be a polgármesterhez,

11. a debreczeni kulturmérnöki hivatalt pedig megkeresi aziránt, hogy az öntözésre kijelölt területnek öntözési tervezetét és költségvetését elkészítsen és ugyanazon időig a polgármesteri hivatalhoz beterjeszteni sziveskedjék.

12. A városi mérnöki hivatalt pedig felhívja, hogy a 10. pont szerint kiküldött bizottságnak a szükséges mérési és térképezési munkálatoknál álljon rendelkezésre és utmutatásai szerint a mérési és térképezési munkálatokat teljesítse.

13. A mezőgazdasági gyárpárnak a Hortobágyon meg-honosítása céljából pedig cukorgyárat, len- és kenderfonó gyárat, 1 gyapjúmosót és posztógyárat, 1 bőrgyárat kíván létesíteni, hogy:

14. ezek a gyári vállalatok hasonlóan a mezőgazdaságoknak teljes berendezéséhez leendő haszonbérő által saját költségén és fokozatosan, de legfeljebb 20 éven belül létesítendők és hogy:

15. haszonbérőnek összes beruházásai a haszonbérleti idő leteltével minden megtérítés nélkül Debreczen az. kir. város tulajdonába mennek át.

Debreczen, 1906. június 27.

Márk Endre.
városi biz. tag.